

talousjärjestelmän pystyttämistä puuttumatta sen seurauksena syntyvään väestön polarisoitumiseen, suoranaiseen syrjäytymiseen ja yhteiskunnallisiin jännit-

teisiin? Venäjän Karjalan maaseudun ja pikkukaupunkien jatkuva autoituminen, työttömien ja vanhenevan väestön pysyvä köyhyysloukku voivat olla eräs va-

kava seuraus, ellei uusi sosiaali- ja työmarkkinapolitiikka ala tuottaa tulosta myös Venäjän syrjäseuduilla.

Ulla Kempainen

Kaksi kommenttia

IDäntutkimus-lehden numeron 1/2003 pääkirjoituksessa "Venäjän ja Euroopan välissä" Markku Kangaspuro tekee lyhyen yhteenvetdon Baltian maiden geopoliittisesta asemasta historian eri vaiheissa ja kirjaa tämän päivän ongelmia. Katsaus on tiiviyydessään ansiokas, mutta sisältää kaksi kyseenalaista kohtaa.

Kangaspuron mukaan "kun Venäjä aloitti 1870-luvun jälkimäisellä puoliskolla Baltian venäläistämisen, sen taustalla oli yhdistyneen Saksan pelko. Baltian maita hallinneet saksalaisaatelit muuttuivat Venäjän silmissä epäluotettaviksi, mahdolliseksi Saksan viidennekseksi kolonnaksi."

Tämä on ainakin minulle uusi tulkinta, jollaiseen en ole aikaisemmin törmännyt, ja epäilenkin, että se perustuu tietoihin siitä, mitä myöhemmin tapahtui, mutta ei kenties lainkaan vastaa tuon ajan todellisuutta. Minun tietääkseni Baltian aateliset olivat Tsaarin Venäjän keskeistä virkaeliittiä, eikä Saksa tuohon aikaan milään tavoin määrännyt Venäjän Baltian politiikkaa. Venäläistämispolitiikka oli ymmärtääkseni enemmänkin taloudellisen kehityksen seuraus, kuin määrätietoista kansallisuuspolitiikkaa, jollaista ei tietoisesti suuremmin 1800-luvulla harjoitettu. Ei edes 1980-luvulla Viroa pyritty venäläistämään kansallisista syistä,

vaan taloudellisista. Voin tietenkin olla väärässäkin, mutta purematta en niele Kangaspuron tulkintaa.

Gorbatšovin rooli Baltian maiden itsenäistymiskehityksessä on kirjattu sinänsä oikein, mutta tärkein on jätetty sanomatta, ja se vääristää koko kuvauksen. Perestroika avasi Baltian maille mahdollisuuksia, mutta missään vaiheessa Gorbatšovin pyrkimyksenä tai tavoitteena ei ollut näiden maiden itsenäistyminen tai irtaantuminen Neuvostoliitosta, pikemminkin päin vastoin. Ratkaisevampaa Baltian maiden itsenäistymiselle kuin Gorbatšovin perestroika oli Gorbatšovin ja Jeltsinin välinen valtataistelu. Tuskin Jeltsinkään erityisesti Baltian maiden itsenäistymistä sinällään kannatti, mutta valtataistelussa Gorbatšovia vastaan hänen pirtaansa sopi hyvin se, että Neuvostoliitto, jota Gorbatšov johti, hajoaa, ja Venäjä, jota Jeltsin johti, ottaa sen aseman. Tähän skenaarioon taas Baltian maiden irtaantuminen sopi hyvin. Latvialaiset ystäväni ovat minulle kertoneet, että kesällä 1991 he saivat nimenomaisen ilmoituksen Jeltsinin leiristä, että tämä tukee heidän itsenäistymispyrkimyksiään. Ilman sellaista tukea Baltiassa tuskin olisi uskallettu ryhtyä avoimesti uhmaamaan Gorbatšovia ja hänen Omon-joukkojaan ja kääntäytymään itsenäistymisen

tielle.

Olen joskus pohtinut sitä, että jos Neuvostoliitossa ei olisi sattunut 90-luvun alussa olemaan tällaista poliittista valtataistelua kuin mitä oli Gorbatšovin ja Jeltsinin välillä, Baltian maiden kohtalo olisi voinut olla kokonaan toinen ja kenties samanlainen kuin Bosnian, niin että esimerkiksi Riian kaduilla olisi käyty verisiä taisteluja. Pienestä se on usein kiinni.

Juuso Salokoski

Nationalismi oli 1800-luvun Euroopan ehkä suurin poliittinen voima. Kansallisvaltioiden synty ja Saksan yhdistyminen 1871 mullistivat Euroopan poliittisen kartan. Puolan kapina 1863-64 merkitsi käännettä myös tsaarinen politiikassa. Venäjä ei enää voinut tukeutua vanhaan tapaan paikalliseen eliittiin, kansallisuusaatteen omaksuneeseen puolalaiseen maa-aatelistoon, vaan ryhtyi etsimään tukea talonpoikaistolta aatelistoa vastaan.

Vaikka Baltian saksalaisaatelisto olikin ehkä yksi tsaarille – ei Venäjälle – lojaaleimmista vähemmistökansojen eliiteistä, tapahtui Venäjän Baltian politiikassa Saksan yhdistymisen jälkeen samansuuntainen käänne kuin Puolassa, Suomessa ja Ukrainassa. Samasta syystä kuin tsaarin hovissa pidettiin Suomen ruot-

sinkielistä eliittiä potentiaalisesti epälojalina, myös Baltian saksalaisaatelisto joutui epäluulojen kohteeksi. Saksalaisaateliston itsehallinnollisten instituutioiden tilalle ryhdyttiin pystyttämään venäläisiä instituutioita, koululaitosta venäläistämään jne.

Venäjän/Neuvostoliiton näkökulmasta Viron venäläistämisesä oli toki myös paljon kysymys Salokosken mainitsemasta talo-

udesta. Venäjä/Neuvostoliitto näki talouden kehittämisen edellyttävän paikallisten erioikeuksien ja hallinnon ”poikkeavuuksien” yhdenmukaistamista ja modernisoimista.

Olen samaa mieltä Salokosken kanssa myös Jeltsinin ja Gorbatsšovin valtataistelun merkityksestä Baltian maiden itsenäistymisprosessissa. Itse halusin kiinnittää ainoastaan lyhyesti huo-

miota Baltian maiden itsenäistymiseen johtaneen poliittisen prosessin alkuun. Kysymys oli Gorbatsšovin uudistuspolitiikan tarakoittamattomista seurauksista, balttien poliittisesta oivalluksesta tarttua tilaisuuteen ja tapahtumien ennakoimattomasta kehityksestä.

Markku Kangaspuro

Idäntutkimus pystyttämässä rajoja

Idäntutkimus-lehdessä 4/02 Pentti Stranius kirjoittaa Vladimir Sorokinin romaanista: ”Ihmettelenkin suuresti, että *Golubojen salo* on yhä (marraskuu 2002) suomentamatta?! Ben Hellmanin ruotsinno - *Blått fett* - on sentään ollut saatavilla jo pari vuotta. Näinkö kulttuuriteot tehdään yhä lännessä, mistä ne vähitellen, jos ollenkaan valuvat Pohjanlahden yli Suomeen?”

Tämä kulttuuriteko on kyllä tehty Suomessa täysin suomalaisin voimin. Kustannusyhtiö Sö-

derström & co on vuodesta 1891 lähtien toiminut Suomessa. Se julkaisi vuosina 1999-2001 kuuden kirjan sarjan uutta venäläistä proosaa, jonka kääntäjät kaikki ovat suomalaisia.

Eikö tieteellisen - ja varsinkin Idäntutkimuksen - aikakauskirjan tehtävä ole avata rajoja eikä pystyttää niitä? Ja lisäksi seurata mitä alalla tapahtuu omassa maassa, vaikka kieli olisikin toinen kotimainen.

Kristina Rotkirch

Kristina Rotkirch on täsmälleen oikeassa - en voi kuin pahoitella huolimattomuudesta johtunutta lipsahdustani. Tarkoitus ei kuitenkaan ollut rajojen pystyttäminen, vaan sen osoittaminen, että myös venäjistä ruotsiksi julkaitua käännöskirjallisuutta kannattaa edelleen ehdottomasti seurata kuten kannatti ennen Neuvostoliiton hajoamistakin.

Pentti Stranius